

ENOTOR DIJAŠKI LIST

LETNIK 17 · LJUBLJANA · 1929-30

И. П. РЕНДОВ

JANUAR 1930

ŠTEVILKA 5

VSEBINA

Članki: Z. Grey, Mož gozda. Povest. S sliko. (Dalje.) — I. Dolenc, Dva zanimiva dijaška lista. S sliko. (Konec.) J. Kaden-Bandrowski, Dokument. — Kdo pozna slovensko liriko? Sprašuje Fr. Vodnik. — Prešeren - Sovre, Dekletom — Ad puellas.

Delo najmlajših: C. Kranjc, Ponoči. — Vanjuša, Zvonovi drhtijo. — Vanjuša, V spominsko knjigo. — Gašper Nevihta, Sivi oblaki potujejo.

Drobno blago: Literarni pomenki. — Mali obzornik. — Dijaški šah. — Za dobro voljo. — Uganke.

OBVESTILO IN PROŠNJA.

Na naš zadnji Pozor! na tem mestu se je blagohotno odzvalo več cenj. naročnikov, ki so izpolnili svojo obveznost in nakazali naročnino. Hvala jim obenem s prošnjo, naj ostanejo trajno zvesti naročniki Mentorja.

Ostale cenj. naročnike pa, ki se doslej še niso oglasili, ponovno prosimo, naj ne odlašajo več s plačilom naročnine, posebno ne tisti, ki so še v zastanku in pa poverjeniki, ki se morajo točno držati vsaj določenih trikratnih obrokov, ako niso poravnali vse naročnine že naprej.

MENTOR izhaja desetkrat med šolskim letom, vsakega 15. v mesecu. List urejuje Blaž Poznič, izdaja ga Prosvetna zveza, oblastem odgovarja dr. Jakob Mohorič. Tiska tiskarna »Slovenija«, za tiskarno odgovoren Albert Kolman, Ljubljana, Celovška 61.

UREDNIŠTVO in UPRAVA je v Ljubljani, Gradišče 4. Vsi rokopisi in dopisi, ki se nanašajo na vsebino lista, naj se pošiljajo na uredništvo, naročnina in reklamacije na upravo. Rokopisi se ne vračajo.

CELOLETNA NAROČNINA za dijake 30 Din, za nedijake in zavode 40 Din. Plačuje se naprej. Posamezna številka 4 Din. — Številka čekovnega računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676.

Za Italijo znaša naročnina 10 Lit za dijake, 15 Lit za druge in se plačuje po italijanskih čekovnih položnicah »Katol. misijonov« v Ljubljani, za Avstrijo 4 S za dijake, 6 S za druge in se plačuje po avstrijskih čekovnih položnicah »Katol. misijonov«, za Ameriko 1 dolar, za druge kraje 4 švic. franke. — Iz inozemstva se more pošiljati naročnina tudi v priporočenem pismu. — Številka ček. računa za Italijo: 11 1670 (položnice »Katol. misijonov« v Ljubljani), za Avstrijo: B-156.644 (položnice »Katol. misijonov« v Ljubljani).

POVERJENIKI, ki so naročili list za več dijakov skupaj, smejo plačati list — ako jim ni mogoče poslati vse naročnine naprej — v trikratnih obrokih, in sicer pred izidom tretje številke prvo tretjino, pred izidom šeste številke drugo in pred izidom devete številke zadnjo tretjino. Poverjeniki dobe za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj.

MENTOR

17. LETNIK

JANUAR 1930

ŠTEV. 5

ZANE GREY:

MOŽ GOZDA.

Roman z divjega zapada.

Slovenski pripoveduje dr. Joža Lovrenčič.

Šesto poglavje.

Pršiti je začelo, ko so bili spet na konjih. Iz gozda so prišli na plano in veter, ki jim je vel v hrbet, je bil vedno hujši. Dale in Roy sta jezdila prva in gnala otovorjene konje. Šlo je hitro in Helen in Bo sta morali krepko pogonjati, da sta ju dohitevali.

Prvo uro se ni spremenila ne pokrajina ne vreme. Potem so prijezdili na blatno pot. Nešteto stopinj je pričalo, da so gnali po njej oni pastirji, ki jih je videl Roy in je o njih govoril. Tri, štiri milje so jezdili še in ko so zavili v jesenskozeleno dolino, je zrak zudarjal po ovcah in blejalo je in meketalo na vse pretege. Kmalu so ugleдали velikansko čredo, ki se je strnjena pasla in zavzemala več akrov prostora. Pasli so jih trije pastirji na konjih. Dale je pristopil k enemu izmed njih, govoril z njim in mu pokazal z roko proti severu. Pastir je kimal in ko mu je stisnil nekaj v roko, je Helen slišala: »Si, senor! Gracias, senor!«

Pogled na čredo je bil slikovit. Premikala se je, hitro muleč travo ob stezi, kakor sivorjav veletok, le tu in tam je bila vmes črna lisa. Dale je zavil mimo njih in vzpodbodel konja.

Mimogrede so se oblaki razvlekli in s sinjine je posijalo solnce, a ni sijalo dolgo, zakaj vnovič je potegnil oster veter in pripodil iznad gor nove temne oblake, iz katerih je lilo, kakor

bi padale preklje, kar je napravilo vtis premikajoče se stene, ki se je vedno bolj bližala. Ko jih je dosegla in zagrnila, so bili v trenutku vsi mokri. Temu nalivu je sledil sneženi metež in potem še toča. Helen in Bo sta bili obupani, a sta vendar vztrajali. Z ravni so krenili vnovič v gozd in dosegli potem dolino, po kateri je tekla velika reka, ki jo je bilo treba prebroditi.

Dale in Roy sta bila že na oni strani, ko sta dospeli Helen in Bo do brega. Bo je pogumno pognala preko vode, Helen je pa zadržala Dalejevega Rangerja, ki ga je jezdila. Reka je bila petnajst metrov široka, to stran plitva, proti onemu bregu pa vedno bolj deroča in globoka, zato se ni upala čez.

»Kar naprej!« je zaklical Dale. »Krepko držite zdaj in trdno! ... Ranger! ...«

Vranec se je na gospodarjev klic pognal v vodo, da je pljusnilo na vse strani. Trikrat, štirikrat je poskočil in že je bil na suhem in dirjal hrzajoč k drugim konjem, ki so stali pod skupino borovcev. Roy ga je zaustavil in pomagal Heleni s sedla ter jo odvedel k sestri, ki je slonela ob borovcu in gledala, kako razgrinja Dale plahte, da bi počivali in vedrili.

»Trideset milj, Miss Helen!« je povedal Roy, koliko so prejezdili od ju-

tra, in v njegovem glasu je bilo priznanje.

»Nell, prisegla si, da me imaš rada!« jo je vzprejela očitajoče Bo. Bleda je bila, ustnice so ji osinele in komaj je stala pokonci.

»Ne, Bo, ne! — Če bi te imela rada, te ne bi bila vzela s seboj, jaz nesrečnica! O ta grozna, grozna ježa!« je bolj zajokala kakor govorila Helen in skoraj ni mogla verjeti, da je konec trpljenja in se lahko odpočije.

Dale in Roy sta zakurila tak ogenj, da ni padla v njegovem obližju ne ena kaplja na tla, čeprav je lilo. Tla tam okoli so izhlapevala in bila kmalu suha. Tudi Helen in Bo sta se posušili in obsedeli pod šotorom, ki je bil v hitrici napravljen. Dale in Roy sta bila napela od smreke do smreke lasó, vrgla čezenj plahto in jo potem pritrdila na vseh štirih koncih k zemlji.

»Nikdar ne bi mislila, kako dobro dé ogenj!« je bila Bo že kar vesela, ko sta s sestro gledali Daleja, ki je grebel h kraju žerjavico in pristavil, da bi kahal.

»Roy,« je rekel, »snoči sem obljubil, da bomo nocoj purana!«

»Ne bo nič! Mogoče jutri, če se zvedri. Saj so tod purani doma!«

»Roy, en sam krompir v oblicah in zadovoljna bom! Nikdar več ne bom tako izbirčna, kakor sem bila! Do danes nisem pač vedela, kaj se pravi biti lačen...« se je vmešala Bo v pogovor.

»Tudi ta šola je nekaj vredna!« je dejal Dale in jo smehljuje se pogledal.

Helen je bila presrečna, da bi govorila. Prehod iz skrajne muke v prijetno udobnost se ji je zdel prehitro, da se ji je zdelo, kakor bi sanjala.

Zvečerilo se je. Dale je postregel dekletoma zopet s kavo, ki jima je posebno teknila, in odšel z Royem h konjem. Dežilo je le še po malem. Veter je ponehal in gozd je bil tih, kot bi se zamaknil sam vase in prisluškoval skrivnosti svoje rasti, le reka je šumela in šumela svojo vekovito enakomerno

pesem. Dekleti sta že spali, ko sta se vrnila s konji in sedla k ognju.

»Naša sled bo dobro zabrisana!« je menil Roy zadovoljno.

»Kar ne napravijo ovce, izpere dež. Srečo smo imeli. Zdaj me ne skrbi več!« je odvrnil Dale.

»Skrbelo te je? Ho, potem je bilo to prvič pri tebi, kar vem!«

»Prijatelj, saj takega bremena si do slej tudi nisem nikdar naložil!«

»Že, že, a da bi Milt Dale poznal kdaj skrb, nak, tega si ne bi mogel misliti!« se je zdelo Royu še vedno neverjetno.

»Čuj, Roy,« je zaokrenil Dale, »ko izve Al Auchinclos, kaj se je zgodilo — in to bo izvedel, ko pridete ti ali tvoji bratje v Pine — tedaj začne tuliti, da bo groza!«

»Kaj misliš, ali se postavijo ljudje zanj proti Beasleyu?«

»Nekateri že, a menim, da jih bo nagnal in zbral samo svoje mladce in odjezdil z njimi v gore, da najde nečakinji.«

»Potemtakem ni treba tebi drugega, nego da imaš dekleti lepo na varnem, dokler ne pripeljem Ala k tebi, ali če ne bi hotel priti, da ju pripelješ kar ti sam v Pine!«

»Razen tebe in tvojih bratov ni nihče še videl moje senake, čeprav bi jo bilo lahko najti!«

»Ansona bi utegnilo zanesti vanjo, no, pa je malo verjetno...«

»Kako to?«

»Ker bom za njim kakor volk za ovco! Če bi se bližal, bom jaz prej pri tebi!«

»Dobro. A veš, menil sem, da bi moral ti že v Pine.«

»Ne, dokler ne gre tudi Anson! Johnu sem naročil, naj jo udari, če ne bi prišlo pri pošti do kakega boja, kar naravnost v Pine in obvesti o vsem Ala in naj vstopi z bratom v njegovo službo!«

»Tako ali tako — kri, se zdi, bo morala teči!«

»Bo! Skrajni čas je že! O, da bi dobil jaz Beasleya na muho!«

»Ne bo kaj prida, slabo streljaš na bežeč cilj!«

»Tako dobro ko ti, ki pihneš za kratek čas obada z jelenovega rogovja, res ne streljam. Sem pač v prvi vrsti jezdec! Sicer pa Beasley ne bo bežal ko srnjak!...«

»Kdo ve?... Čuj, ali bi prišli do jutri večer v moje taborišče?« je vprašal Dale resno.

»Kar lepo si postrezita, jaz grem, da bom pomagal Daleju osedlati konje in jih otovoriti. Huda pot nas še čaka. Včerajšnja je bila nič v primeri z ono, ki jo bomo morali napraviti danes!«

»Solnce bo pa le sijalo?« je skoraj prosila Bo.

»Stavil bi, da bo lep dan!« jo je potolažil Roy in se oddaljil.

Helen in Bo sta pozajtrkovali in ostali kake pol ure sami v taborišču. Ko sta se Dale in Roy vrnila, je že

Bo je pogumno pognala preko vode...

»Pridemo, in če bi morala dekleti nesti!« je zatrdil Roy in potem hvalil dekleti ter prigovarjal Daleju, naj misli na ženitev, ko ima tako lepo priložnost, da si izbere nevesto, kot je ne bo imel več... Dale ga je poslušal, a je ostal prav tako zakrknjen kot ob ljubeznivem prigovarjanju vdove Cas...

Sen, ki je končno zmagal oba, je prekinil njun nadaljni razgovor.

*

»Vse gotovo, dekleti!« je drugo jutro pozdravil Roy Helen in Bo.

vzhajalo solnce in topilo slano in zmrzal, da se je po drevju vse iskrilo in se je dvigala lahka, prosojna megla.

»Kaj bi rajši — dolgo ježo z menoj za otovorjenimi konji, ali kratko pot čez gričevje z Royem?« je vprašal Dale.

Odločili sta se za krajšo pot.

Nekaj časa so jezdili skupaj.

»Zdaj se pa ločimo,« je rekel Dale, ko so prijezdili skozi gozdove do nekoga potoka, kjer je zavila komaj vidna steza med visoko travo iz doline.

»Roy, vi dospete pred menoj v taborišče, a pred večerom bom tudi jaz že doma!« je dostavil.

In so udarili vsak v svojo smer.

Dolgo so jezdili Roy, Helen in Bo v vis in niz, preko jarkov in skozi soteske, ob prepadih in med pečinami, čez jase in skozi gozdove, a poti le ni hotelo biti konec.

Nenadoma je Roy zadržal konja.

»Kolobarili smo!« je vzkliknil.

»Pa vendar nismo zašli?« je vprašala Bo.

»Mislim, da smo. Že kaki dve uri blodimo!« je odgovoril Roy veselo, ko da bi ne bilo to nič posebnega. »Nikdar še nisem jezdil tod! Smer je bila že prava, a vrag vedi, kje je zdaj pot!«

»Zašli!« je vzdihnila Helen in vsa potrta pogledala Roya in še Bo, ki je bledela. Helen je vedela, da misli na grozne zgodbe o onih, ki so zašli in jih niso nikdar več našli...

»Bolje bi bilo, če bi se bil ugriznil v jezik in molčal,« je spregovoril čez trenutek Roy. »Sicer pa ni nič hudega! Samo da ugledam Old Baldy in dobri smo!«

Helen se je pomirila ob teh besedah in odjezdili so v diru nasproti zahajajočemu solncu po grebenu, katerega so dosegli, in se potem ustavili na višini, odkoder so ugledali Old Baldy. Tako blizu ga še niso bili videli: temen in visok se je dvigal pred njimi.

»Nič kaj daleč nismo s prave poti,« je ugotovil Roy. »Do večera bomo v Miltovi senaki!«

Zaobrnili so v dolino in potem zopet navkreber v gozde, kjer so se borovci umaknili smrekam in jelkam, med katerimi je bilo tako temno, kot da se je že za pravo zvečerilo.

Pot je bila naporna in se je vlekla in vlekla, dokler niso prišli preko neke hude strmišne v ravan, po kateri so se vile plitve rečice in je motil tišino le slap, ki je oddaleč bobnel. Ravan je bila čudovit travnik, ki se je zlato blestel v luči zahajajočega solнца.

»Ali duhata dim? Boga mi, da nas je Milt prehitel!« je bil Roy vesel in vzpodbodel konja. Helen je s trudnim pogledom preletela senako in temna pobočja, ki so jo obdajala in se dvigala v ostre skalne vrhove, katere so zlatili zadnji žarki. V visoki travi po senaki so se družno pasli konji, srne in jeleni.

Roy je zaokrenil okoli roba gozda, ki je mejil senako, in izpod visokih dreves jim je zaplapolal nasproti ogenj. V ozadju so se grmadili skalnati skladi in nad njimi peči in čeri, s katerih je šumel droben slap. Medtem ko je Helen kakor očarana pila lepoto pokrajine, je zlato zahajajočega solнца pobledele in zapadna stran tega naravnega amfiteatra je tonila v mrak.

Tedaj se je pojavil Dale.

»Zdi se mi, da ste se nekoliko zamudili,« je rekel in motril prišlece.

»Zašli smo, Milt,« je pojasnil Roy.

»Bal sem se tega... Zdelalo vaju je, dekleti. Bolje bi bilo, če bi jezdili z menoj!« je menil Dal in razprostrl roki, da bi pomagal Bo s konja. Bo je zgrabila po njih in mu zdrsula v naročje. Na lahko jo je postavil na tla, jo podpiral in ji nežno skrbeče govoril: »Sto milj v treh dneh ni šala za novinca in stric Al ne bo hotel verjeti... Le stopite!... Nekoliko morate hoditi, kakor bi šlo za življenje!«

Prijel jo je za pod pazduho in jo vodil kakor otroka, ki ga učijo hoditi. Bo se ni branila in zato se tudi Helen ni, ki je z Royevo pomočjo stopala za njima in gledala velikansko školjkašto izvotljeno skalo in studenec, ki je žuborel iz druge pečine. Pod visoko smreko je gorel ogenj, prtljaga je ležala v travi, posamezni kosi so bili že razvezani, o kaki koči pa ne duha ne sluha. Tam v ozadju je bilo pač še nekaj skal in votlin med njimi, ki bi lahko nudile zasilno zavetišče.

»Jaz taborim blizu tu zadaj,« je rekel Dale, kot bi uganil Helenine misli. »Jutri vama bova z Royem že vse lepo in udobno uredila!«

Dekleti sta šli in legli. Izmučeni od dolge in naporne ježe sta kmalu zasпали, Dale in Roy sta pa odšla na delo...

Sedmo poglavje.

Svetel dan je bil, ko se je Helen vzbudila. Solnce je bilo že visoko blizu poldneva in čudila se je. Bo je še trdno spala, bila rdeča v lica in imela potno čelo in tudi kostanjevi kodri so bili rosní. Helen je odložila odejo, zbrala vso moč — občutek je namreč imela, kakor bi ji bil križ zlomljen — in poskusila, da bi sedla. Zaman! Duh je pač bil voljan, a mišičevje je odpovedalo. Ob ponovnem krepkem, krčevitem naporu z zaprtimi očmi se ji je le posrečilo in tresoč se, je obsedela. Ob premikanju odej se je vzdramila tudi Bo in njene modre oči so kakor presenečene mežikale v solnčno svetlobo.

»Halo — Nell! Ali moram — vstati?« je vprašala še vsa zaspana.

»Ali moreš?«

»Kaj?« je radovedno pogledala sestro in bila dobre volje.

»No — vstati!«

»Rada bi vedela, zakaj ne bi mogla,« je odvrnila Bo in že poskusila, da se dvigne. Na eno ramo se je pač naslonila, a le toliko, da se je takoj spet zgrudila na ležišče in neznansko zastokala: »Po meni je! O, nikdar več ne bom vstala, umrla bom, vem!...«

»No, no, če hočeš postati dekle zapada, moraš pač imeti toliko poguma, da se pošteno premakneš!«

»Joj meni!« je zavzdihnila Bo in se stokajoč obrnila na drugo stran ter si ležeč na obrazu pomagala z obema rokama pokonci in potem sedla.

»Kam sta pa onadva izginila?... O Nell, kako očarujoče je vse! Kakor v raj!« je bila navdušena.

Helen se je ozrla okoli sebe. Ogenj je plapolal, a ob njem ni bilo nikogar. Vse se je prelivalo v čudovitih barvah in sama ni vedela, kam naj gleda. Tam pod ono previsevajočo pečino je

vzrastla čez noč lepa kočá, napravljena iz smrečja.

»Te kočé snoči še ni bilo!« je vzkliknila Bo. »Stavim, da sta jo napravila za naju!... Kajpada, in v njej je že vsa najina prtljaga! Vstati morava, zakaj pozno že mora biti!«

In sta vstajali in se smejali in vzdihali in stokali, zakaj bolečine od dolge ježe so se stoprav zdaj javljale. Ko sta bili na nogah, sta se odpravili počasi v kočó, ki sta je bili neznansko veseli. Vrata so bila obrnjena proti jasi in mimo je žuborel studenček onega slapu v pečini, se poganjal preko manjše skale in tvoril pod njo tolmunček. Vse okoli so bila tla posuta s smrekovim igličjem, ki je prijetno dišalo. Uredili sta se in napravili in krenili potem proti ognju.

V bližini sta zapazili premikajočo senco in ko je Bo vsa vesela vzkliknila, je ugledala Helen lepo srno, ki je prihajala izmed drevja. Z njo je prihajal Dale.

»Dolgo sta spali!« ju je pozdravil lovec. »In tako sveži sta!«

»Dobro jutro! Če že ni popoldan! Komaj se premikava,« je bila Helen odkrita.

»Jaz bi pa še jezdila!« se je pobahala Bo in že bila vsa iz sebe, ko je videla, da se ji bliža srna, ki je bila nekoliko zaostala, ko se je Dale približal ognju, a je potem priskakljala in lizala Bojino roko. Krotka je bila kakor mačica in jo gledala s svojimi čudovito lepimi očmi. Kar nenadoma, ko jo je Bo božala, se je zdrznila in zbežala med borovce, kjer je izginila.

»Česa le se je ustrašila?« je vprašala Bo.

Dale je pokazal pod previsevajočo pečino, kjer je na šest metrov visokem podzidku ležala zleknjena velikanska rjavorumena žival z mačjim obrazom.

»Toma se boji,« je pojasnil. »Sovražnika vidi še vedno v njem, ne morem ju spoprijateljiti.«

»O, to je torej Tom — krotki pan-

ter!« je vzkliknila Bo. »Hu, ni čudno, če je srnica zbežala!«

»Kako dolgo pa že leži tam gori?« je vprašala Helen in strmela v Dalejevega ljubljenca.

»Ne vem. Tom pride in gre...« je odvrnil Dale. »Snoči sem ga poslal tja gori!«

»In tako je ležal — ne privezan — celo noč nad nama, ko sva spali!« se je zgrozila Bo.

»Da, in menim, da sta zato tem varneje spali!«

»O sveta nebesa! Nell, ali ni grozen? Pa ni kakor lev — afrikanski lev! Panter je; podobno žival sem videla nekoč v cirkusu.«

»Kuguar je,« je pojasnil Dale. »Panter je dolg in mršav, Tom pa ni le dolg, marveč je tudi debel in okroglo zavaljen. Štiri leta ga že imam. Kakor majhna mucka je bil, malo večji ko moja pest, ko sem ga našel.«

»Ali je res popolnoma krotek in ne nevaren?« je vprašala Helen boječe.

»Nikomur še nisem rekel, da bi ne bil nevaren, pa ni, verujte mi! Kuguar sploh ne napade človeka, če ga ne zasleduje ali če ni sestradan. Tom je pa kakor kaka domača mačka!«

Zver je dvignila svojo veliko mačjo glavo in pogledala z zaspano priprtimi očmi nanje.

»Ali naj ga pokličem?«

Bo ni zinila.

»Ne, ne,« je prosila Helen, »naj se mu prej malo privadimo — na razdaljo!«

»Če bi prišel k vama, pogladita ga malo po glavi in videli bosta, kako je krotek... Zdaj sta pač lačni, kaj?«

»Nič preveč,« je rekla Helen, ko jo je pogledal s prodirnimi očmi.

»O, jaz pa sem!« je priznala Bo.

»Precej bo puran pripravljen, vaju že pokličem!... Moje taborišče je tu zadaj za vogalom med skalami.«

Šele, ko je odhajal, je opazila Helen, da je lovec preoblečen v svetlejšo, čednejšo irhovino in mesto škornjev je imel navadne čevlje. Tak se ji je zdel mnogo lepši.

»Nell, kaj ti misliš, ne vem, a rečem ti, da je čeden!« je spregovorila Bo.

Helen ni ugibala, kaj hoče sestra, in ji je rekla, naj bi se malo sprehodili.

Poskusili sta, a sta prišli le nekoliko metrov od ležišča in se sesedli na podrt bor ob robu travnika, odkoder se jima je nudil lep razgled.

»Moj Bog, kaka krasota!« je vzkliknila Bo in široko razprla oči.

»Čudovito!« je šepetaje soglašala Helen.

Zamaknili sta se v pisano prelivajoče se barve. Izmed temnega smrečja po pobočjih je rdeče in zlato trepetalo topolovo listje, spodaj ob robu gozda pa so že v travniku stali posamezni topoli, ki niso tako plameneli kot oni v rebrih, a so se le škrlatno in rumeno in belo spreminjali v solncu. Bele jelke so ko drevesa v mesečini obrobljale travnik, na katerem se je še tu in tam dvigalo kako osamljeno drevo. Zelenozlata trava je kakor na pol zrela pšenica preko vsega travnika valovila v vetru. Nad njim so se vseokoli dvigale strme, temne, zlatolisaste rebri in prehajale v skalovite pologe in vrhove...

(Dalje prihodnjič.)

I. DOLENEC:

DVA ZANIMIVA DIJAŠKA LISTA.

(Konec.)

Precej časa smo se že zamudili pri II. številki Vaj in marsikateri bravec bi brezdvomno ne imel ničesar proti te-

mu, če bi bil spis o Vajah že — končan. Vendar stoji v II. številki tega lista še neka urednikova notica, ki se mi zdi

vredna, da jo posebej omenjam. To je račun za I. številko. V II. številki je predložil Krek namreč »javnosti« tudi »bilanco« svojega podjetja. Takole se glasi:

D o h o d k i :	
Naročnina	234 kr
Darila: Kržišnik*	1 »
urednik	19 »
Pavlin	1 »
	<u>255 kr</u>
S t r o š k i :	
Za kemično črnilo	50 kr
» papir	74 »
» peresa	8 »
» hektografiranje	118 »
	<u>250 kr</u>

Ostane za II. list 5 kr.

Zakaj omenjamo ta račun? Gotovo ne radi tega, da bi ugotavljali, kakšne cene so vladale takrat. (V splošnem bi lahko rekli, da je l. 1881. plačal krajcar nekako toliko kakor sedaj pol dinarja.) Vzrok, zakaj objavljamo ta račun, je drugi: ta račun je značilen za Krekovo miselnost. Kaže nam, kako so v Kreku nezavedno spale organizatorične zmožnosti. Kje se kažejo?

Predvsem v tem, da je o podjetju, ki je bilo namenjeno dijaški javnosti, polagal tudi javno račun. List je postavil s tem na nekako demokratično in socialno podlago. Ta obračun govori: List ni moj, ampak nas vseh, ki ga pišemo in beremo; vsi ti tvorimo nekako zadrugo, namenjeno nam vsem, naši skupni koristi. Nikdo ne »bogati« pri tem podjetju, nikdo ga ne izkorišča v osebne namene. Tudi jaz — urednik — ne! Ničesar nisem pri njem zaslužil, ampak 19 kr. sem doplačal, sicer bi bil deficit. Tako pa izkazuje list prebitek! — Za takim voditeljem ljudje gredo! Gredo z zaupanjem, da je skupna stvar v varnih rokah. Kraljevska lastnost, da je rajši dajal nego jemal, je dičila Kreka vse

* Dr. Jos. M. Kržišnik, Krekov ožji rojak iz Selške doline, nekoliko tudi pesnik in pisatelj. Umrl je kot dekan v Trnovem pri Ilirski Bistrici. — Op. p.

življenje, v poznejših letih seveda še v tem večji meri, čim več je imel dati duševnih in gmotnih vrednot.

Iz tega obračuna lahko tudi nekoliko sklepamo na število naročnikov. Če se Debevec prav spominja, da je veljala številka 4 kr., bi bil imel list pol naročnika več nego 58. (234 namreč ni deljivo s 4.) Kaj pa, če bi bila številka veljala samo 3 kr.? Tedaj bi jih bilo baš 78. Za dijaški list je pa tudi 58 naročnikov takoj pri I. številki lep uspeh.

Preostaja nam še, da govorimo o poslednji — tretji — številki Vaj. Iz te bomo navedli samo Krekovo uvodno pesem: Na grobu umrlega osmošolca. (Iz letnega poročila izvemo, da je 25. febr. 1881 umrl za boleznijo na ledvicah osmošolec Karel Marschalek.) Pesem se glasi.

Prelepa cvetka se iz tal dviguje,
vse z milim vonjem sladko napolnjuje;
med vsemi cvetkami je ni krasnejše,
nikdo med vsemi ne pozna milejše.

Popolno skoraj že se razcvetela,
popolno skoraj že je kvišku spela,
in tu — odseče kosa jo nemilo;
solze nad njeno toči vsak gomilo.

Solze za tabo, dragi, Muza toči
in dragih tvojih — nas utolažiti ni moči
Spoštoval, ljubil vsak te je med nami,
zato ob tvoji plačemo zdaj jami.

Kajne, tudi to ni pesem, ampak precej prazna retorika z mladostnim pretiravanjem. Bila je pa to za Kreka vaja, da je pozneje brez posebne težave skladal ob sličnih dogodkih priložnostne pesmi. (N. pr. 25. aprila 1896 je umrl kanonik Jeran, 27. aprila je pa že izšla v Slovencu Krekova nagrobna, ki deloma prav živo spominja na tu objavljeno. Prim. Krek, Izbr. spisi II, 54!)

Istočasno s to pesmijo bi bil pa lahko Krek zložil tudi — nagrobnico svojim Vajam. Kajti kmalu potem, ko je izšla III. številka — tako mi je pripovedoval sotrudnik Vaj Fr. Štupar, upokojeni ravnatelj Kmetijske družbe

— so se nekoč odprla med poukom vrata v peti razred in vstopil je gimnazijski ravnatelj Jak. Smolej. Po sodbi gospoda Štuparja je bil to moder mož, ki je gledal na to, da je po možnosti preprečil, da bi bili dijaki kaznovani. In pričel je govoriti, da mu je prišlo na ušesa, da izhaja v razredu list v večjem številu izvodov, ki se prodajajo po vsem zavodu, a vse brez njegove vednosti, oz. brez njegovega dovoljenja. To pa ni dovoljeno; zato naj rajši dijaki sami opuste izdajanje lista, da ne bodo imeli kakih sitnosti. — To se je tudi zgodilo in v februarju 1881 so Vaje zmrznile. O Kreku pa je ostalo med profesorji mnenje, da bo postal žurnalist. In to je tudi postal — in še več nego samo to.

2. »Mavrica«.

List, ki bomo sedaj o njem govorili, je od Vaj povsem različen. Vaje so bile resen list petošolcev, ki so se pripravljali za svoj pisateljski poklic, Mavrica je pa ljubek primer deklishega humorja, pisan brez literarnih pretenzij v enem samem izvodu za ozki krog tovarišic v zavodu. Napisala ga je koncem šolskega leta 1919/20 gđc. Božena Jelenc, takrat gojenka II. letnika zasebnega učiteljišča pri uršulinkah v Škofji Loki, sedaj učiteljica. Škofja Luka ima namreč zasebno žensko učiteljišče, ki šteje vsako leto samo po dva letnika: eno leto I. in III. letnik, drugo leto II. in IV. letnik. (Gojenke se torej sprejemajo v zavod samo vsako drugo leto.) Gojenke stanujejo po večini vse v samostanu. V šolskem letu 1919/20 je imel zavod II. in IV. letnik. V II. letniku so morale gojenke ob zaključku šolskega leta ponavljati obširnejše odstavke iz tvarine minulega šolskega leta. Vsaka učenka je bila vprašana. To ponavljanje in izpraševanje se opisuje v šaljivi obliki kot boj Združenih držav Učecih proti republiko Poslušajočih. List je izšel 30. junija 1920, torej v drugem letu po koncu svetovne vojne, ko je bilo ve-

liko klanje v glavnem končano, toda o bojih manjšega pomena (naši boji na Koroškem, vojna med Poljsko in Rusijo, med Grško in Turčijo) so časopisi še vedno poročali. V slogu vojnih poročil, kot so jih ljudje brali skoro neprestano od oktobra 1912 dalje, je spisana tudi Mavrica. Berimo jo!

»Posebna izdaja.

Številka 0.

I. leto.

Kandija, v sredo 30. junija 1920.

M A V R I C A.

Internacionalen list. Izhaja, kadar čas dopušča. Uredništvo in upravnništvo Mavrice začasno v Kandiji pri Novem mestu, št 3½, I. nadstropje. Odgovornega urednika ni.

Bitke zadnjih dni. — Premirje.

Kakor nam poročajo z raznih strani, so se v zadnjem času bili ljuti boji med Unijo Učecih in republiko Poslušajočih. Da nam bo pomen in potek vojne jasnejši, je potrebno, da se natančneje seznanimo z zemljevidom vojskujočih se držav.

Na severu leže **Združene države Učecih**, ki meje na severu in vzhodu na Mirno morje, na jugu na Ločilno gorovje, na zapadu pa na Neizprosno gorovje. Podnebje je namorsko, milo (palice, jeze, preprirov ne poznajo). Unija je rodovitna, ker jo namaka več rek. Od Zapada proti Vzhodu teče veletok Učenost, ki sprejema na desnem bregu dotoke: Razum, Poezijo z Muziko in Prozo, na levem bregu pa Spomin in Vajo. Ob rekah so velikanske nižine, najvažnejše je Izobraževalno polje na obeh straneh Učenosti. Na vzhodu pa leže čudoviti pragozdovi, ki so tujcem, zlasti prebivalcem republike nedostopni.⁹

Združene države obsegajo 9 držav; največja leži na vzhodu z glavnim mestom vse Unije Matematiko, ki leži ob izlivu Proze v Učenost. Najlepši

⁹ Notranji samostanski prostori, v katerih vlada klavzura. — Op. p.

mesti sta: Slovenščina ob Poeziji in Pedagogika ob Razumu. Imenitna letovišča so: Nemščina in Glasovir ob Poeziji in Ročno delo ob Vaji. Velein-

Republika Poslušajočih leži na jugu Unije in meji na severu na Ločilno gorovje, čez katero vodi prelaz Konferenca, ki pospešuje pro-

Zemljevid k boju med Združenimi državami Učecih in Republiko Poslušajočih.

Naris. sedmošol. J. Milčinski.

dustrijska mesta¹⁰: Zgodovina, Zemljepis, Botanika, Kemija.

Promet in trgovina (medsebojno občevanje) sta dobro razvita. Država stoji na višku kulture.

met med obema državama. Na vzhodu je Spremenljivo morje z otokom Srečo, kjer v velikanski višini 11.000 m kraljuje mesto Talent. Na zahodu se pa dviga Zabito gorovje, ki se zvišuje proti jugu. Tu se cepi v več gorskih vrst: Flegma na zahodu in Malodušnost na vzhodu, ki oklepata visoko ra-

¹⁰ Ker si je treba mnogo stvari zapomniti na pamet. — Op. p.

van z zapuščenim mestecem Pridnostjo. Tu okrog je dežela večjidel pustinja; popolnoma nerodovitna; le kadar začne v Uniji grmeti in pridejo od tam črni oblaki z nalivi karanja in očitani, tedaj se dežela poživi in tudi mestece Pridnost se dvigne za nekaj časa. Na severovzhodu je dežela rodovitnejša. Namaka jo veletok Edinost s pritoki Korajžo, Prijateljem in Dobro voljo. Podnebje je celinsko kljub temu, da je na vzhodu morje; zime so ostre in mrzle in povzročajo prehlajenje, poletja vroča in »suhoparna« in povzročajo zaspanost. Glavno mesto je Kurnik¹¹ ob Korajži, tudi močna trdnjava; najlepša mesta so Maturantije ob Prijatelju; važno je пристanišče Sufliranje. Dežela je kulturno nerazvita (sami kričavi pastirski narodi), kar je glavni vzrok vojne. Politično je bila republika razdeljena na več triumviratov¹², ki so se pa ob vojni združili v tesno celoto. Pravega predsednika republika nima. Zaradi vladarske oblasti pride večkrat do resnih notranjih bojov, ki pa takoj prenehajo, če preti nevarnost od zunaj.

V o j n a. Stanje med obema državama je bilo zadnji čas zelo napeto; ko pa je Unija naložila prebivalcem republike preveč davkov (ponavljanja), se je začelo uporno gibanje, ki mu je sledila vojna napoved. Izbruh je bil nekako pred 14 dnevi. Republika je zbrala vse svoje sile, tudi mesto Talent z otoka Sreče in mesto Pridnost sta poslali izdatno pomoč. Sploh so se vsa mesta ljudovlade silno odlikovala. Važno vlogo je igralo pristanišče Sufliranje. Najbolj pa se je proslavila trdnjava Kurnik, kjer se je v najusodnejših tre-

¹¹ Pod Kurnikom je mišljena predsoba skupne spalnice za gojenke, kjer so se gojenke, ki so čutile večje vrzeli v svojem znanju, v teh dneh večkrat učile skrivaj tudi ponoči v času, ko bi po hišnem redu morale počivati. — Op. p.

¹² Tako je ravnateljica zavoda krstila manjše krožke prijateljic, ki so — ne baš po želji zavoda — rade tičale vedno skupaj. — Op. p.

nutkih menjavala straža skoro vso noč...

Do prvih spopadov je prišlo pri Zemljepisju in Zgodovini, kjer so se najprej bojevali samo prostovoljci in je bila zmaga večjidel na njihovi strani.¹³

Zaplenjeno!

Še usodnejši pa so bili boji pri Matematiki in Slovenščini, kjer se je skozi 14 dni vršil boj za obstoj republike.

Zadnja pravilna bitka se je vršila v soboto 26. t. m. pri Nemščini; vendar pa je prišlo še isti dan do dveh strahovitih bojov pri Pedagogiki in pri Kemiji, kjer so se borili od 20—21¼ ure.¹⁴

Ako hočemo nepristransko soditi, moramo priznati, da so se vsi bojevniki borili junaško in vztrajno in bi še marsikdo zaslužil odlikovanje. Padel ni nihče, smrtno ranjenih je pa več.

V nedeljo 27. t. m. se je sklenilo na velikansko radost obeh držav trimesečno premirje, ki pa po našem mnenju ne vodi k miru, ampak je le priprava na celo vrsto še obupnejših bojov.

Torej, zmagalci, dobro se spočijte na lovorikah in vi, ranjenci, glejte, da okrevate v treh mesecih!

Telefonska in brzojavna poročila.

K u r n i k, 28. junija. Vojaško poveljstvo republike Poslušajočih poroča: Trdnjavo Kurnik bomo razstrelili, ker je našim nasprotnikom že preveč

¹³ Ob koncu svetovne vojne so vsi slovenski dnevniki kazali v tekstu velike bele vrzeli, kar je značilo, da je cenzura tisto stvar črtala. — Op. p.

¹⁴ Izpraševalo se je torej tudi v šole prostem času, zato to ni bila »pravilna« bitka. — Op. p.

znana.¹⁵ Generala regimenta Ponočnjakov sta že odstopila.

Sufliranje, 28. junija. Gospodična Lucija Marinko prejme brzojavnim potom odlikovanje, ker je 10 mesecev vestno opravljala službo šepetalke.

Dnevne vesti.

V začasni pokoj so stopili gospodje Rosenberg, Mazi in Lavtar.¹⁶

Poslovilni večer so gojenke v Škofji Loki praznovale jako slo-

¹⁵ Redovnice so namreč opazile, da se v predsobi spalnice učenke ponoči uče. — Op. p.

¹⁶ Pisatelji učnih knjig za matematiko. — Op. p.

vesno. Le žal, da ta lepi večer ni brez temnega madeža! Neki gospodični je bila izpred oči ukradena štruca kruhka. Policija je tatu takoj prišla, a na naše veliko začudenje niti kaznovan ni bil. To je strašno! Kam pa pridemo!?

Izgubljeno in najdeno.

Nekdo je izgubil veselje do zgodovine med predzadnjo in zadnjo konferenco. Kdor ga najde, naj ga vrne proti nagradi. — Našlo se je več štiric¹⁷. Najbrže jih je izgubila kaka učiteljica iz kataloga.«

¹⁷ Po prejšnji klasifikaciji je štiri pomenila nezadostno. — Op. p.

JULIJ-KADEN BANDROWSKI:

DOKUMENT.

S pisateljevim dovoljenjem prevedel France Vodnik.

Iz zgodbe z naslovom »Dokument« boš videl — kako je treba spoštovati in ljubiti delo.

Iz pisateljevega Uvoda.

Ne vem, kako je sedaj, takrat, ko sem hodil v ljudsko šolo jaz, smo dobivali spričevala vsake tri mesece, to se pravi, vsako četrletje. Imam jih dosihmal shranjene v kotu svoje pisalne mize. Ležijo prav na dnu. Na njih spričevala z gimnazije, z univerze, potem vojaške listine. Prav na vrhu pa spis oseb, ki so se na isti ladji ko jaz vozile v Ameriko.

Kot prijatelj potovanja, si hranim ta spis za spomin. Natisnjen je z zelenimi črkami na kredastem papirju, pač veliko boljsem od mojih starih spričeval. Nekatera od teh je bilo treba podlepiti, saj bi sicer že davno razpadla.

Ko sem danes zjutraj nekaj iskal v pisalniku, sem zopet naletel nanje. Pričenjajo se s tretjim razredom, prvi in drugi razred sem dovršil kot privatist.

Moj Bog, ni majhna reč to, dokument in to celo — kot je govoril moj oče — pisan črno na belem!

Ne spominjam se več, kakšen je bil naš učitelj. Gotovo bi ga ne spoznal na ulici. Biti mora osivel starček. On se me pač tudi ne spominja. Takrat sem bil majhen deček, sedaj sem davno odrastel mož. Oba sva se spremenila, a dokument — prosim: pisan črno na belem — me takoj spomni vsega.

Sedim pred odprtim predalom svoje pisalne mize in pregledujem ta prva spričevala enega za drugim od začetka.

Prvo četrletje: Vedenje »vzorno«, pridnost »prav dobra«. Iz vseh predmetov »prav dobro«.

Takrat smo stanovali v majhnem mestecu. Ko sem se vračal domov s tem spričevalom, se mi je zdelo naše mesto najlepše na svetu. In zdelo se mi je, da se mi smehljajo okna hiš in vse prodajalne, sladkorčki v trgovčevi izložbi in glave počesanih gospodov, naslikanih na velikem plakatu pri brivcu, pa

čevlji, ki jih je po aksamitni slami razpostavil gospod Wyderko, naš čevljar.

Trikrat sem pozvonil na vratih, v znamenje zmage. Oče je sedel pri mizi in čital časopis. Ko me je ugledal, je vprašal: »Kako je kaj?«

Nasmehnil sem se ponosno in mu na kolena položil ves nahrbtnik. Z vsem. Kakor da bi vse: knjige, jermeni, svinčnik, pero, zvezki spadalo zraven k spričevalu.

Prebral je pazljivo ves list od začetka do konca in zaklical: »Ne more biti nobenega dvoma. Imeniten dokument, vse jasno, napisano črno na belem.«

To je bilo povod velike radosti v domu, zvečer sem dobil za spomin popleskano pušico za peresnike.

Drugo četrletje že ni bilo več tako sijajno. Vedenje ne vzorno, ampak žal, samo lepo. Pridnost — komaj dosti dobra. V predmetih ni bilo nikjer ljubljenega »prav dobro«, ampak samo »dobro«. A v računstvu — zadostno.

Ko sem prišel domov, so stali starši pri oknu, zunaj je padal gost sneg.

Oče se je obrnil in zaklical veselo: »Kako je kaj?«

Nič več mu nisem oddal vsega nahrbtnika. Poiskal sem skrbno in ko sem ga potegnil iz zvezka, sem mu podal samo spričevalo.

Oče je prijel mamu za roke in menil: »No, pa preberimo.«

Usedla sta se v naslanjača, drug drugemu nasproti. Stal sem sredi med roditelji. Oče je čital glasno, od vedenja pa doli do risanja in lepopisja, vedno više je dvigal obrvi. Pri »zadostnem« v računstvu so se mu namrščile obrvi, po risanju in lepopisju je naglo vzkliknil: »Ba, a to, kaj pa si to počel?«

Tam je bilo napisano v pripombi: »Rad se igra med urami.«

Ker je sledila pridiga, nismo mogli iti k obedu. Mama me je sicer hotela pobožati, toda oče je rekel: »Pusti ga. Vse to nikakor ni tako prijetno, kakor bi se zdelo na prvi pogled. Niti oddalec ne izboren dokument.«

Oče je govoril dolgo, sodeč, da se iz mojega spričevala da razbrati vse kakor iz not. Kdor se igra med urami, ta ne ve, kaj se v šoli godi, kdor ne ve, kaj se godi, ta ne more slediti predmetom — in tako dalje.

Bilo mi je zelo neprijetno, vendar sem se te pridige spominjal samo nekaj prvih dni. Potem sem pozabil in vse je začelo iti po starem, to se pravi, vedno na slabše.

Kriv je bil tega tudi Matecki, ki je v razredu sedel poleg mene. Z njim sva venomer igrala za peresa. Med računstvom sem priigrjal od njega že tri velika sinja, tako imenovane »krokodile«. Že sem bil na tem, da dobim četrtega — a tu nenadoma vprašanje izpred table:

»Torej nam ostane z deljenja?« — gospod učitelj name — »povej!«

Ne vem, za kaj gre — saj še vedel nisem, da tam kaj delijo.

Slabo.

Z Mateckim sva igrala za peresa, z Bazinskim sva zbirala znamke.

In spet: jaz ravno menjavam svoje Cejlone za lepo staro Gvinejo, medtem pa gospod učitelj ukazuje s katedra: »Čitaj dalje!«

Ne vem, za kaj gre — saj še vedel nisem, da tam kaj čitajo.

Slabo. — »Sedi, ne paziš.«

Moralo se je tega nabrati precej veliko, kajti ko smo se slučajno srečali pri našem čevljarju, gospodu Wyderki — priimek je imel nalikan s črnimi črkami na rdeči pločevinasti tabli nad oknom suterena — se je naš učitelj začel razgovarjati na strani z očetom.

Stari čevljar brez vrhnjega sukniča, v kamižolki, z zavihanimi rokavi, kleplje s kladivcem usnje, pomočniki sede na stolčkih in pridno šivajo, hrup in šum velikanski, a učitelj in oče gledata name in govorita na uho drug drugemu.

Ko je ponehalo nabijanje, sem ujel zadnje besede: »Sedaj se nič ne uči.«

Oče je vzdihnil. Zdelo se mi je, da mi na ta način odpušča to »slabo uče-

nje«, zatorej sem mirno nadaljeval z ogledovanjem delavnice gospoda Wyderke.

Bilo je tam mnogo naprav, katere bi hotel imeti. Na mizici med nizkimi stolci man, beli leseni klinčki v pločevinasti skatlici. Nedvomno bi prav prišli. V papirnatem zavitku majceni zlati žeblički. Marsikatera reč bi se dala pribiti z njimi. Lonček kleja v neposredni bližini prižgane svetiljke. Biti je moral izboren — dišal je, da je kar vrtalo v nosu. Š takim klejem podlepiti papirnate vojake — držali bi se kakor zid! In kaj kladivcev, pil, šil, raznih dletcev?!

V drugi škatli so visele čez rob bele konopne niti. Kaj bi se dalo napraviti iz tega?!

Mogoče bi jih bilo uporabiti za kako zavijanje, mogoče bi bilo iz njih prirediti sive lase in izborna brado za svetega Miklavža.

Tam so bile potemtakem stvari, ki smo jih v tistem času imenovali naravnost dragocenosti.

Nikogar v delavnici niso radostile. Pomočnik gospoda Wyderke je zabijal lesene klinčke v peto, a če se mu je kateri zalomil, ga je izruval in vrgel na tla. Drugi pomočnik je držal žebličke v ustih. To mi je bilo silno všeč, a oče, ki je bil zdravnik, je zapazil: »Ali morate zares držati te žebličke v ustih? To je tako nezdravo!«

V odgovor je pomočnik samo zganil z ustnicami. Zabijal je žebličke v visoko damsko peto ravno, ravno naokoli, da so se bleščali iz črnega usnja kakor venček zlatih očk.

Konopnih niti, za katere bi bil dal rad dva »krokodila«, morebiti celo tri, teh tudi niso spoštovali. Majhen pobič moje starosti, jih je na svojem zamaščenem predpasniku potegoval, jih vil, mazal s smolo in šival z njimi otroški čevljiček.

»Kako ti je ime?« sem vprašal dečka.

Ni odgovoril.

Spričo tega sem ga vprašal, zakaj namaka niti v smoli?

»To je dreta,« je zinil in šival dalje na nizkem stolčku. Čevljiček je držal med kolena, roke je imel od drete vse črne in je šival do vrha in navzdol, da so mu skakale kakor na vzmehih.

»Dam ti pero, a ti mi daj nekoliko žebličkov.« Zal je bilo že prepozno. Oče se je poslovil s profesorjem, vprašal, za kedaj bodo naši čevlji in »da bodo zagotovo« — je segel v roko gospodu Wyderki in odšla sva po stopnicah navzgor.

Padal je sneg, tako da je kar tišina nastala po ulicah.

V rožnati luči lekarne je vprašal oče, kaj bi rekel na to, če bi me dal čevljarju?

Odgovoril sem, da bi me zelo veselilo.

»Ha, to je izborno.«

»Zakaj?«

»Ljubček moj!« — »Ljubček moj« je bil vedno uvod v daljši razgovor. — »Čemu bi jemal v šoli prostor? Ne učiš se. Ne paziš. Igraš se med urami. Gotovo bi se našel v našem mestu kak drug deček, ki bi na tvojem mestu napredoval veliko bolje.«

Pridiga je trajala od lekarne, na vsej ulici Šentjanski, okrog naše šole, ki je stala v zasneženem vrtu, vse do doma.

Pa kaj! Matecki je dobil nov »zapravljiček«, a Bazinski v zadnji klopi je pokazal neki redek Tripolis in dva Sudana, ki jih ni imel nihče v vsem razredu. Ponujal sem mu za Tripolis vsa svoja najbolj gibka peresa-krokodile.

Ni hotel.

Vse je šlo vedno na slabše in slabše, oče je vedno pogosteje ponavljal, da bi moje mesto ne smelo biti v šoli, ampak pri gospodu Wyderki. Spočetka je govoril — pri gospodu Wyderki. Potem — pri gospodu Wyderki na stolčku. Potem, ko je šlo že čisto na kraj: »Dam te čevljarju.«

Bilo mi je žal, toda nisem se mučil preveč. Kaj pa je to posebnega? Pri gospodu Wyderki se mi ne bo treba uciti toliko dolgočasnih stvari. Nekoč sem celo odgovoril očetu:

»Bom izboren čevljar.«

In tako je prišel naposled tisti nesrečni marčni dan, ko sem prejel spričevalo za tretje četrletje.

Držim ga zdajle nad predalom, še danes se vidijo na njem sledovi mojih solz.

Dolga vrsta redov se je začela, kot vselej, z vedenjem. Imel sem takrat — »neprimerno«. Vračal sem se domov, ta papir v nahrbtniku me je težil kot kamen. Na ulicah je ležalo razmočeno marčno blato, dež je padal. Vsa okna so bila orošena in zdelo se je, da ve za vse že celo mesto.

Matecki je imel boljše spričevalo, Bazinskega je učitelj pohvalil.

Na srečo so bili pri očetu še bolniki. Mama je samo vprašala: »No, kako je?«

Delal sem se, kakor da ne slišim.

»Kako, ali mar niste danes dobili spričeval?«

Zjokal sem se. Šla sva skupaj v predsobo, tam sem bil namreč — pred ogledalom — pustil nahrbtnik. Mama je prebrala in rekla: »Nič ti ne morem pomagati. Ta dokument pokažeš očetu sam.«

To se je zgodilo po obedu. Oče je prebral in rekel: »Zloži knjige. Darovali jih bomo šolski knjižnici. Tebi ne bodo več potrebne. Ob šestih bova šla h gospodu Wyderki. Učil se boš za čevljarja.« Vstal je, se zahvalil mami za obed in odšel k bolnikom.

Sedel sem na divan, da bi razmislil. Ne vem, kako dolgo sem premišljeval. Že se je mračilo, žlebovi so neprestano šumeli od dežja. Ihtel sem. Tako mi je bilo žal knjig, našega razreda in vsega.

Ob šestih sva šla. Oče je rekel pri lekarni: »Sodim, da bo gospod Wyderko zadovoljen. Vsi čevljarji imajo sedaj povsod polno dela.«

V resnici se je zelo razveselil. Ko je oče povedal: »Pripeljal sem vam učenca v učno dobo,« je rekel gospod Wyderko: »Pravo ste zadeli. Daj so nam, gospod doktor, že vsem roke prekratke.«

Vprašal sem boječe očeta — zadnji-krat — kaj bo z mojimi knjigami? . . .

Pojasnil mi je, da ostanejo tukaj, a on da jih bo, ko se bo vračal, ponesel v šolo. »Ti pa se medtem,« je končal, »spravi na delo, mogoče ti bo tukaj šlo boljše nego tam.«

A vse to ni bilo kar tako lahko . . . Na stolcu — je bilo prenizko. Kolena so mi molela više nad glavo. Na stolu je bilo previsoko. In nerodno!

Za začetek so mi dali nekaj zelo lahkega. Usnje, naj ga iztolčem. Vzeli so ga iz vedra, kjer je bilo pravkar namočeno, in ga dali na gladki kamen. Namočeno mora biti, da bi bilo voljno, a znova iztolčeno, da bi voda ne ostala v njem.

»Tolči se mora kot gre samo,« je vzdihnil gospod Wyderko, »drugače se takoj razleze.«

Govorijo med seboj, en pomočnik zabija klinčke, drugi z rašpljo struži pete ob straneh, a jaz sedim, se potim in klepljem.

»S takim klepanjem, moj dečko,« kliče gospod Wyderko. Kladevce mi odvzame in sam kleplje — bah, bah!

In spet jaz, z vso silo, ročaj kar peče v roki, gospod Wyderko pa pravi očetu:

»Gospod doktor, tako klepanje, da ni bilo za nikamor.«

Kaj drugega: Dajo mi konopnih niti, da bi vil dreto. Vse roke sem si zamazal s smolo in namesto nitke zvijem s teh konopelj nekaj debelega, kakor vrvico.

»To naj bi bila dreta, gospod doktor?« ječi gospod Wyderko.

Kaj drugega: Narejeno peto pri čevlju izgledati s krpo — »da bi se močno svetila.« Pokažejo, kako. Čevljev opreti ob prsi, dobro se skloniti nad njim, stisniti ga s kolena od obeh strani

in s suknom z vso močjo, tja in nazaj — ena, dve!

Če se sklonim, se mi kolena sama razmaknejo, če ga stisnem, mi zopet čevljev skače pod nos.

Oba pomočnika v smeh, gospod Wyderko si drgne čelo in pravi očetu: »Gospod doktor, če se tale dečko nerad uči, naj ve, da je i tukaj uk. Čevljar, gospod doktor, ne zajema iz zrak!«

Jaz na stolcu v plač, a oče na to: »Kje naj vendar zdaj še iščem mesta zate?«

Prosila sva gospoda Wyderko, naj oprostí. Ko se vračava, pomislim: Morda h krojaču?

Pred šolo sem se, ne da bi bil kaj izpregovoril, vrgel očetu okrog vratu.

Takoj je razumel, mi dal moje knjige, po kratkem razmišljanju mi odpustil in blizu lekarne pojasnil, da me pusti v šoli še zadnje četrletje, za poskušnjo.

V tem zadnjem četrletju sem imel zopet same »prav dobre«. To je bil že

konec šolskega leta. Mamica je z očetom čakala pred šolo, v senci razcvelih kostanjev. Ko smo se pripodili skozi vrata, je mama vzela moje knjige, oče pa me je pobožal po glavi. Šel sem brez klobuka, s spričevalom v roki, kakor z zastavo. Med potjo smo stopili h gospodu Wyderki.

»Preberite ga no, gospod — tale dokument!« je klical oče že od daleč.

Gospod Wyderko si je z zasmoljenimi rokami zavihal brčice za branje, a njegov pomočnik mi je daroval škattlo svežih, čistih klinčkov za spomin.

Zdaj po tolikih tolikih letih, ko tako-le sedim nad odprtim predalom in pregledujem prva spričevala, se mi zdi, kakor da vidim zopet delavnico starega čevljarja, na policah povsod polno raznih čevljev, vpričo katerih brne, kakor pred množico zbranega občinstva, dobre, ljube besede mojega očeta:

»Preberite ga no, gospod, tale dokument!«

KDO POZNA SLOVENSKO LIRIKO?

Sprašuje France Vodnik.

Uredništvo Mentorja razpisuje dve svojevrstni nagradi v namenu, da spozna, v koliki meri dijaški čitatelji našega lista poznajo slovensko liriko. Naloga je: uganiti imena 16 slovenskih pesnikov, katerih stihe v odlomkih priobčujemo v naslednjem. Pojasnila in pogoji so:

1. Odlomki pesmi so vzeti iz del 8 umrlih in 8 še živih pomembnejših pesnikov, vsak odlomek je od drugega avtorja. Zaznamovani so ti odlomki s številkami od 1—16.

2. Odgovoriti je treba: za prvo nagrado se mora navesti ime pesnika in naslov dela ali vsaj naslov pesniške zbirke, iz katere je odlomek vzet; za drugo nagrado zadostuje ime pesnika. Pri odgovoru je treba

navesti odgovarjajočo številko, sicer je odgovor neveljaven. Dodati je treba svoje ime in naslov.

3. Odgovori naj se pošiljajo na uredništvo Mentorja po pošti in sicer v številki do 31. januarja 1930.

4. V slučaju več enakih odgovorov, se prizna nagrada tistemu, ki pošlje odgovor prvi (merodajen datum nošnega pečata). Če bi bilo več enakih odgovorov odposlanih na isti dan, določi nagrajenca žreb. Imena rešilcev bodo objavljena v listu.

5. Nagrade se razdele takoj po zaključku določenega roka.

6. Nagrade: 1. Nagrajenec si sme izbrati eno izmed naslednjih, lepo vezanih knjig: a) Bevk, Botanika za šolo in dom. S 304 črnimi in 41 bar-

vanimi slikami; b) Prešeren, Zbrano delo. Ured. dr. Glonar; c) Andree, Radio; č) Bradač, Slovar tujk; d) Zbirka slov. povesti. Ured. Iv. Grafenauer. 5 zvezkov v eni knjigi.

II. nagrada, kakor zgoraj: a) Debevec, Vzori in boji; b) Cankar, Podobe iz sanj; c) Kranjec, Pregled zgodovine SHS; č) Prezelj, Mladi kemik.

1.

Ne bo še konca? Zdaj mi je zadosti!
Do vrha jeza mi je priklopela.
Quos ego! da bi vse vas grom in strela!
Posluh! jaz hočem eno vam zagosti.

2.

Fant s celo močjo se v veslo uprè,
ni mar skalovja mu, viharjev ne,
nič več se na zvezdo ne ozre.

3.

O sami Franji poje
beseda pesmi moje.

4.

Srce trepeče
od hrepenenja,
v temni vrtinec
sili življenja.

5.

Odpri srcé, odpri roké,
otiraj bratovske solze,
sirotam olajšuj gorje.

6.

Še godci smejó za pečjó se,
smejijo se gosli in bas — —

7.

V tiho samoto se kradejo, sijejo
polni nemira in polni mladosti
solnčni prameni, in ljubko se vijejo
lahki zefiri, otroci prostosti.

8.

Lepa, o lepa bo smrt Evrope:
kakor razkošna kraljica v zlatu
legla bo v krsto temnih stoletij,

tiho bo umrla kot bi zaprla
stara kraljica zlate oči.
— Vse je ekstaza, ekstaza smrti. —

9.

Bil je med nami mož kot zrno klen in zdrav;
ta, kakor knjige mi, ljudi je brati znal;
tako zatopil se je v tajnopis
človeka našega, da je odtis
njegovih najglobočjih sanj
užgal pekočo stigmo vanj.

10.

Svobôdna je le sila, ki zajeta
v ogrado kroga snuje in ustvarja
in ji pokorno solnce je in luna
in zvezde vse. Ne prosta in odpeta,
samo napeta poje v harfi struna.

11.

Vonj rož in klasja
in jasno petje —
Šempeter in Pavel
grestà čez cvetje.

12.

Prvi sneg
nizko gre čez nizki breg.
Plahe so stopinje
čez samote sinje.

13.

Prežel je najini duši daljen klic
iz dna globin, kjer ni poti nazaj
in kjer sva sužnja si na vekomaj.

14.

Kómu mi srcé smo dali?
Kje smo, ranienci, domá?
Nekie nas čaka naša mati,
v rokàh ji sveča trepeta...

15.

Vpil sem kot rjove sredi puščave omagani lev,
k Bogu sem vpil, jaz upornik in hlapec njegov,
in kakor Mojzes na gori —
naravnost govoril sem z Njim,
Križanim svojim,
joj!

16.

Zvončki so cingljali, cimbele so pele,
duše pa so bile na rokah
ko plamenčki v leščerbah — —

VANJUŠA:

V SPOMINSKO KNJIGO.

Mladostne sanje
kot tihega potočka valčkov so igranje,
kot tajnostno, smejoče šepetanje
zelenih vrb obale skrite,
v nastroju mraka v majskem predvečerju...

O, splavaj v te poljane bajne,
potoni v njih besede neizrazne, tajne!
O, v sebi doumej mladosti čarne raj,
in po spoznanju svoje duše se ravnaj...

FR. PREŠEREN:

DEKLETOM.

Padala nebeška mana
Izraelcem je v puščavi;
'zginila je, ak' pobrana
ni bilà ob uri pravi.

Kak lepó se rosa bliska,
dokler jutra hlad ne mine;
komaj solnce bolj pritiska,
je pregnana od vročine.

Rožice cvetó vesele
le ob času let'ne mlade;
leto pošlje piš in strele,
lepo cvetje jim odpade.

Roža, rosa ino mana
vaša je mladost, dekleta!
Svet'jem, naj ne bo zaspana,
ki cvetó ji zlata leta.

Fante 'zбираš si prevzetna,
se šopiriš, ker si zala;
vari, vari, da priletna
samka se ne boš jokála.

ANT. SOVRÈ:

AD PUELLAS.

Decidens vasta in regione caelo
manna, ieiuno cibus Israeli,
fluxit in vanum, nisi iam coacta
tempore iusto.

Fulgeant almi, licet, arva mane
frigido tactu recreata roris:
ros perit victus iubaris calente
vi radiantis.

Proditi florum varii colores
aëris verni modico tepore
defluunt, saevos ubi fundit aestas
fulmine nimbos.

Manna, ros, florum brevitās, puellae,
praedicans sortem nitidae iuventae,
ne qua sit segnis, graviter monet vos,
dum viget aevum.

Insolenter quae facie venustā
glorians spernis puerum hunc et illum,
defleas quondam vetulae, caveto,
marcida fata.

Pesmica je preložena v tako imenovano sapphiško stanco, kakor jo je prikrojil Horatius za ode svojih prvih treh knjig: uporablja namreč doma-lega brez izjeme za petim zlogom cezuro, a te grški izvorniki nimajo. Ke-sneje tudi Horatius ni bil več tako natančen. Metrični vzorec za to kitico je takle:

$$\begin{array}{l} \underline{\text{I}} \text{ u } \underline{\text{I}} \text{ — } \underline{\text{I}} \text{ || } \text{ u u } \underline{\text{I}} \text{ u } \underline{\text{I}} \text{ u } \\ \underline{\text{I}} \text{ u } \underline{\text{I}} \text{ — } \underline{\text{I}} \text{ || } \text{ u u } \underline{\text{I}} \text{ u } \underline{\text{I}} \text{ u } \\ \underline{\text{I}} \text{ u } \underline{\text{I}} \text{ — } \underline{\text{I}} \text{ || } \text{ u u } \underline{\text{I}} \text{ u } \underline{\text{I}} \text{ u } \\ \underline{\text{I}} \text{ u u } \underline{\text{I}} \text{ u } \end{array}$$

Manna: navadno neutr. indecl., tu fem. po vzgledu Hieron. in psalm. 131, 6: mannae cibus. — Israeli: prav-za prav osebno ime namesto Iudaeis; drugi zlog je obično dolg, vendar ga meri Sidonius carm. 16,8 kratko; tako tudi tu. — iubar: solnce. — prodere: ploditi. — fulmine: abl. spremljajoče okolnosti; v prozi bi stal cum. — qua: namreč vestrum. defleas: lahko bi bilo tudi ne fleas. — vetula: zarjavela devica. — marcidus: ovenel, uvel; beseda stoji nalašč tako, da utegne biti ali nom. sing. ali acc. plur.; zveza s fata je drzna, a dobra in tvori govorni ukras hipálage, t. j. zamenjavo pridevnika; prim. vis corusca fulminis = vis corusci fulminis.

DELO NAJMLAJŠIH

CENE KRANJC:

PONOČI.

V dolgih, gosto zarastlih jarkih je vstala noč. Tiho je stopala skozi gozd. Po vrtovih se je splazila v vas. V hribu je sedla na mehki mah in s črnimi očmi gledala med hrasti in kostanji iz svojega kraljestva.

Zvezde se niso prižgale. Ogromne, sive lise so šle po nebu. Bilo je oblačno.

Na mahu nad našo hišo sem ležal. Nič nenavadnega. Vsak večer bi me našli tam. V zvezde, ki tako čudno nemirno migljajo, bi gledal, ko bi prišli, in niti videl bi vas ne.

Pa takrat ni bilo zvezd. Tema je bila okrog mene. Prej nisem nikoli videl teme. Takrat sem jo prvič.

Vse je bilo tiho. Nobena praprot se ni premaknila, nobena jelša ni zašumela, še v bukvah ni pokalo — polh ni prišel večerjat.

Bilo je temno in tiho.

Strahovi so vstajali za sosedovo mejo, med praprotjo so prišli prav k meni in čepeli prav pri nogah. Strašno so me gledali z velikimi, črnimi očmi, ki se niti genile niso.

Hotel sem se ogniti brezizraznim pogledom pošasti. Trudno sem pogledal med veje kostanja.

Planil sem pokonci — v vejah tam gori na kostanju je stala — smrt. Videl sem njene votle oči, ki so tiho zrle name.

Zagnal bi se rad po bregu navzdol v hišo. A ne! Tako počasi sem stopal. — Naravnost predse sem gledal...

Ko sem prišel v hišo, so mi rekli, da sem blede.

Večerjal nisem. Zaspati nisem mogel. Pred menoj je stal kostanj in votle oči med vejami so me gledale tako mirno.

VANJUŠA:

ZVONOVI DRHTIJO...

Zvonovi drhtijo v iskreči se dan,
kot belci, pred zlate vozove zapreženi...
Oči so mi kakor dve lini zamreženi,
in v ječi temotni sem v krik neutrušen
vkovan.

Da mogel bi v belo svobodo zleteti,
brez misli nad temnimi temi zidovi!
Ah, težki so lastne mi duše okovi,
vsi moji trenutki so v njih neizprosnost
zakleti...

GAŠPER NEVIHTA:

SIVI OBLAKI POTUJEJO...

Sivi oblaki potujejo
bogve kam,
tvoje bolesti ne čujejo —
jočeš zaman.

Čuj: z mladega čela odgrni si
skrb in mrak,
čez trate cvetoče navrni si
ponosni korak.

Na voljo smelo nasloni se,
v viharju poj —
in glej, prismeje in skloni se
sreča nad teboj.

DROBNO BLAGO

LITERARNI POMENKI

IV.

Poglejmo, kako je s subjektivnim in objektivnim jezikom v pesniškem podajanju!

Subjektivni jezik, jezik primarnega doživljanja, je po splošnem mnenju tipično pesniški jezik in edino možen izraz v pesništvu. Je jezik, v katerem se neovirano javlja duša, v katerega izrazu prekipeva osebno čustvovanje in je iz notranje nuje vzrastlo podajanje osebite vrednote v samolastni besedi. Te vrste jezik je razgiban, živ, topel, včasih celo prevroč, eksploziven, vžigajoč — a ostane vedno v najožjem območju osebnostnega. V njem je mogoče podajati doživljanje, a — oblikovati ne. Vezan je vedno na osebno bistvo, osebno mnenje, osebno tolmačenje in le redko si utre pot do občnoveljavnega. Tudi ko skuša preiti v podobo, se ne more znebiti elementov gibanja, zvoka, notranje toplote — saj vibrira, se dviga in pada z dihanjem duševnega doživljanja. Formi, obliki, se nerad ukloni in če se ji, se ji le pod pritiskom metodičnega moraš.

Formo smatra za zgolj tehnično zadevo, ne kot organski pojav, kot strjenost in strajenost notranjega življenja in zato kot uklenjenost osebno razgibanega izraza. Torej ljubi metrično nevezan proste ritme in za rime in njihovo zvočnost mu ni. Tudi strofična zgradba mu ne prija: razbije jo, razvleče in razblini. Če pa hoče v trdno, določeno formo, mu je le nekaka obleka in ne telo, šablona in ne zoblikovana moč. Subjektivni jezik je potemtakem jezik čustvene lirike, svobodni jezik ritmično ubrane proze in metrično zabrisanih verzov, neskončne melodije in poduševljenega zvoka, jezik notranjega žara in preobilja in hitrega in neposrednega vpliva.

Pri nas poznamo ta jezik predvsem izza moderne in menimo, da je jezik pravega čustvovanja in polne pesniške resničnosti — vendar je vse to le v ozkem okviru subjektivne veljave. Intenzivnost, v kateri se giblje, je osebno omejene vrste. Res obogati jezikovni zaklad splošnosti z duhovnimi vrednotami in izraznimi možnostmi, z novimi pojavi notranjega izkustva in nazornosti, a prav tako škodi s svojo notranjo razdrapanostjo in razrahljanostjo, razkrojevanjem in razkosanjem. Njegova edina vsebinska in metodična vrednota je, da je tesno spojen z virom stvariteljskega, s trdo in toplo bližino notranjega prekipevanja, ki sili v besedo.

Objektivni jezik, jezik pesniške snovi, ni

prav nič manj osebno doživljen, a preide v trenutku svojega javljanja v nekako tanjše, prozornejše ozračje — objektivnega smisla: sam je snov, nazorna podoba, konkretna resničnost. Ne podaja nam samo osebnostnega, marveč v atmosferi osebnostnega oblikovani predmet. Njegova notranja zakonitost ni več samo poganjanje, temveč že metodični pojav oblikovanja, ki teži za smotreno formo. Doživljanje podaja v podobi, v barvitim odblesku pojava. Nasičen s slikovitimi predstavami, vpliva izraziteje, koncizneje, stvarneje, toda obenem tudi bolj mrzlo, okorelo in ne tako živo. Vsa notranja razgibanost preide v njem v zunanje slikanje, črtanje, ki odkriva objektivnost. Tej vrsti pesniškega jezika ni forma več uklenjenost, marveč dobrodošla opora, zakonitost nazven usmerjenega življenja, utelesitev njegovega najglobljega smisla. V strofi, v metodični enoti ritma in metra, v akcentu in polni, zvočni rimi pride ta jezik do svoje veljave: v umetni formi da izraza pesniški nuji in ne v onem neposrednem prazvoku. V tem jeziku se giba vse veliko in večno živo pesništvo. Tak je jezik Homerjev, Dantejev, Ariostov, Shakespearov, Schillerjev, Goethejev in našega Prešerna. Je jezik moško zrelega in ustaljenega duha, poln plastičnosti, sočne slikovitosti, čistega, objektivnega vpliva in velike trajnosti. Ta jezik ni toliko osebno, no svet, ne duša, no kosmos, ne stvariteljsko življenje, no oblikovano stvarstvo. Ločen in oddaljen od subjektivnega stvariteljskega pravira, je bitnejši, resničnejši in trajnejši. Njegova intenzivnost je v tem, kar zoblikuje, in v objektivnem smislu besede, je razširjenje objektivne nazornosti in še razbistrenje metodičnega spoznavanja. Najpomembnejši je pa, ker polni vrč naše duševnosti z elementi bistveno svetskega in z zavestno usmerjenostjo stvariteljske moči v formalno oblikovanje.

Prihodnjič pa še o artističnem in simboličnem jeziku, ki sta izšla iz subjektivnega in objektivnega.

*

Alena Trpotec: »Prosim pa, ako Vam v poslanem kaka stvar ne bo všeč, mi sporočite, da jo sama popravim. Kot da ni več moja, se mi namreč dozdeva pesem, če jo zagledam popravljeno, vedi Bog, po čigavi zamisli.« Tako ste pospremili zadnji dve pesmi, ki ju priobčimo. »Križ v polju« z nezatno spremembo rime v tretjem verzu prve kitice, ker rimate

»nate« in »vate«. To vendar ne gre! Zagotavljam Vas, da zagresim »popravo« le v skrajnem slučaju kake neokusnosti, ki kvari dobro pesem, sicer pa mi je podajanje slehernega avtorja — sveto in sem vesel, ako morem podati prispevek tak, kot se je izoblikoval očetu ali materi v stvariteljskem trenutku. To pa zato, ker vem, da tuje srce, tuja misel in roka ne more s svojo operacijo otroku duha in čustva blizu, da ne bi trpel v svoji organski rasti in pristnosti. Seve, to pa le tedaj, če gre res za pravo pesem! — Urednika dobite vsak dan v banov. zalogi šolskih knjig — Gradišče 4.

Nenad: Dolgo ste se borili, pravite, preden ste se odločili in nam poslali pesem »Zima — pomlad«, ki Vam je že dve leti ležala v miznici. Naši starejši letniki so Vas opogumili, ker da so prinesli slabše pesmi kakor je Vaša. Mogoče je res, da je zašio v list kaj šibkega, kar pri začetnikih ni nič izrednega, a vendar dvomim, da bi katera priobčenih pesmi ne vzdržala primere z Vašo, ki je vsakdanje obrabljen motiv že izza Orožnovih »Kje so moje rožice« in »ptičice« itd. — saj ni mraza, ni zime, ko je pomlad, ljubezen v mojem srcu. In še jezik! Prav nič pesniski ni. — Nepréstano pišete, pravite dalje, in vendar ste izbrali nekaj, kar je zastarelo v miznici in bi moralo ostati v nji. Če je v Vas količkaj pesnika, morajo biti Vaši novejši verzi v teh letih vse nekaj drugega nego so poslani. Pa se še kaj oglašite, da si bom mogel ustvariti definitivno sodbo o Vaših zmožnostih!

Lea: Veseli me, da ima naš list med Vami mnogo naročnic, ki ga težko pričakujete in rade berete. Kar poagitirajte zanj, podvojite, potrojite število njegovih naročnic in prijateljic, pa bo rasel in bo, če že ne od številke do številke, pa od leta do leta lepši, da ga bodele tudi pozneje v življenju rade prebirale in mu ostale zveste. Priložili ste tudi pesem, ki priča o Vaši ljubezni do bratov onkraj mej. Ni taka, kot bi si jo želel, je pa po svojem čustvovanju pristna. Mogoče nam o priliki pošljete še kaj boljšega?

Sanin: Izmed štirih se mi zdi »Jesen« najboljša in jo morda o priliki priobčimo. Ostale tri so metrično in vsebinsko nedognane. »Čolnič« je, čeprav gazelski, najslabši. Pošiljka je pač boljša, ko prejšnja, a vendar Vam še dosti manjka. Pazite sedaj na enotnost ritma in ogibajte se onih nešteti primer!

Jaz: Vaš student »Mladi stavec« megleno modruje v Pregljevem stilu domislic, a ga ni toliko, da bi mu mogel pogledati v obraz. Izgubi se, preden se izoblikuje v junaka Vaše »črtice«, ki bi bila gotovo boljša, če bi jo neiskano, odgovorjajoče svoji moči podali. Poskusite, prelijte vse to v svoj jezik, v nazorno sliko plastične epike in videli boste, da se Vam črtica posreči.

L. V.: Prevodi iz Vazova so stilistično neokretni. **Veste:** prevajati je tudi umetnost.

Prevajalec mora obvladati popolnoma oba jezika in pronikniti v njuno bistvo, ki se očituje zlasti v sintaksi. Vi pa niti naše, slovenske, ne poznate, česar Vam pa še ne štejem v zlo, saj jih je mnogo večjih mimo Vas, ki menijo, da je vsak stavek, katerega napišejo sami ali prevedejo, slovenski, dasi ni v njem prav nič slovenskega razen besed! Če bomo kdaj v zadregi z originalnim gradivom, poskusimo Vaše prevode res ponašiti.

Gašper Nevihta: Originalen psevdonim pesnika, ki se pri nas prvič oglašja in je poln zgoče ironije in sarkazma, o čemer naj priča njegovo pismo, datirano na Planetu Zemlji 12. XII. 29. Tako se glasi: »Gospod urednik! Prosim Vas, da izrazite svojo sodbo o teh »pesmih«. Če porečete, da so norčije, Vam ne zamerim! Ocenite jih, če le morete na dolgo! — Zima je tu, koliko krompirja ste pridelal(i)? (Ta način vezanja plurala s singularom opisov. deležnika izdaja, v kateri pokrajini našega planeta živi Gašp. Nevihta! Op. ur.) Koliko hektolitrov vina je v Vaših kletih, koliko kvintalov žita imate v žitnicah? Čemu Vas to sprašujem? Zato, ker se mi zdi čudno, da še izdajate list, hvalite knjige in pisatelje. To je isto, kot če bi proslavljal(!) največje razbojnice. Čemu nam knjiga? Treba nam moke, krompirja, vina, klobas itd. To je krepka podlaga življenja, ne pa pesmi in knjige. Študentje, ki se bavijo s pesmarstvom, naj se raje(ši) oprimejo živinoreje in poljedelstva, ker le tako bodo lahko koristili svojemu »milemu narodu«. Doli s pesniki, pisatelji in kritiki, živio krompir, žito in rejena živina! Pesniki in slični ljudje škodijo narodni ekonomiji, ker izmozgavajo iz ljudstva denar za svoje publikacije. In če ga ne dobijo, se jeze nad narodom, češ, da nima smisla za lepoto, ki je prišita in prilepljena na njihove črte in besede... Bog se nas umsili! Taki ljudje bi napravili radi iz našega delavnega ljudstva narod sanjačev in v oblake škilečih bogve česa pričakovavcev. Kaj teater, živila živinorejska razstava! Kaj zbrani spisi, kritična izdaja, itd. — živio štruklji iz bele moke! Živio po tleh hrumeči avtomobili in po zraku brenčeči aeroplani! Škoda, da nimam več prostora...« Tako je pisal in tako zaključil Gašper Nevihta svoje pismo, svoje bridko pismo, ki ne označuje samo razmer v pokrajini X. legije, marveč tudi pri nas in celo še mentalnost našega dijaštva, zakaj, če bi ne bilo tako, bi »Mentor« drugače živel in ga ne bi bilo sram v primeri z »Našim rododom«, ki so ga ljudskošolski otroci dvignili, preden je izšel, na rekordno višino — 40.000 naročnikov! Ako zmorejo to oni, v katerih se šele vzbuja ljubezen do slovenske besede, bi moralo naše dijaštvo srednjih in meščanskih šol storiti vse, da dvigne »Mentorja« vsaj na osmino »Našega roda«, na pet tisoč! Na delo! Vsak naročnik naj pridobi vsaj še enega, da reši čast srednješolskega in meščanskošolskega dijaštva,

kateremu je naš list namenjen! Pokažite, da jedka beseda Vašega tovariša Nevihte v bodoče ne bo več opravičena!

Po vsem tem pa k Vašim pesmim, g. Nevihta, s katerimi bijete sami sebe po zobeh, ker so res dobre vsebinsko in stilistično in se kar čudim, da more iz razmer, v katerih živite, pognati tako cvetje. Dolge ocene bi radi, a ne morem reči drugega, nego priporočiti Vam, da krepko nadaljujete in se še in še oglašite. »Dve pesmi«, »Sivi oblaki potujejo«, »Eli«, »O, Rezija«, »Beraška pesem« in še »Berač in skeptik« bom priporočil v natis. »Za okroglo mizo« mi tudi ugaja, a ne sodi v »Mentor«. Prekrepka je! — Parodiji sta pač v stilu Vašega pisma — osebno takim stvarjem nisem prijatelj, ker ubijajo lepoto, ki je prešla v nas — a mogoče ju le uporabimo za smeh. Pozdravljeni!

O. Iv.: Prosite, pa se še ne predstavite! To ni lepo. Kljub temu Vam kratko odgovorim. Metriko pač obvladate, a pesniškega jezika še ne. Ob Prešernu (»Skrivnostna moč«, »Glosa«) se gibljete in ob Gregorčiču (»Oko«) in iz pesmi »Kdaj?« uvodoma zveni ona narod-

na ali ponarodela »Ko so fantje po vasi šli...« Dajte, studirajte tudi moderno! Če se oglašite še kaj, javite tudi pravo ime. Ako Vam je ljubo, se lahko tudi ustno pomeniva!

Ivan Rom: Razvlečeno in stilistično šibko. Motiv sam je lep in bi zaslužil, da ga podaste v prenovljeni obliki. Več ustno!

Onjegin: Prve tri priobčimo. Hvala!

Vanjuša: »Tišina v brezčasju« je vsebinsko tehtna, a vendar preveč iskano podana. Besede kot »nedelovanje«, »ginevanje« itd. so v pesniškem jeziku neokusne. — Mogoče nekoliko obrušeno priobčimo.

Marijan: Zdi se mi, da ste se ob zadnji pohvali prevzeli. Vse poslane stvari so le začetni poskusi, ki kažejo dar. Do popolnosti je pa še daleč. Še se boste morali brusiti!

Črtomir: Isto velja tudi za Vas!

Amiculus: Besedilo »Posmrtnice« kaže, da je nastala iz popolnoma zasebnih in osebnih razlogov. Takih stvari pa Mentor ne more priobčevati, ker bi brezdvomno s tem koga užalil. Tega pa ne sme. Pošljite kaj drugega. Humoristične stvari bi mi hodile posebno prav.

MALI OBZORNIK

Kirkine tajnosti. Domišljija ne izumlja kdo ve koliko, pač pa pretvarja. Za čudovitimi legendami se skriva istinitost. Zgodovina je zavita v tajno, toda vselej se ne da izlahka izluščiti iz nje. Tu je treba več ko znanosti: ne navadne vztrajnosti in tenkoslednosti, ki posameznikom omogoča, tolmačiti skrivna znamenja slučaja ter iz njih sestaviti govorico, ki bi drugim ostala neumljiva.

Tako je leta in leta ravnal Viktor Bérard, hoteč iztrebiti iz odisejskih pesnitev njih zgodovinski zmisel. Njegovo metodo razodevajo nekatere njegove knjige, naposled pa še njegov točni, svojevrstni prevod *Odisseje*. Ako človeški obraz izgine, se pa lice pokrajin ne predružači bogve koliko v teku stoletij. Raziskal je sredozemske kraje, kamor je Homer namestil dolge Uliksove blodnje: premotril je obrežja, otoke, tla, zalive. Nedavno je dokazal, da leži Kalipsin otrov še zmerom ob maroški obali nasproti Gibraltarju. Sedaj pa *Revue de Deux Mondes* razlaga, kako je zasledil »osrede«, kjer je Kirka, zmagana po ljubezni, dala svoje čare in svojo morskovo vedo junaku z Itake na razpolago, izpremenivši poprej njegove tovariše v prasce. Otok, ki se je nazival »Aiace«, je prav za prav rtič hriba »Monte Circe« na zapadnem obrežju Italije ob južnem robu Pontinskega močvirja, ki se oddaleč vidi podobno otoku, kakor trdijo današnja »Navtična navodila«. Ondi je francoski homeroslovec odkril zemljepisne potankosti, naznačene v Homeru: Kozje duplo, kamor je Odisej po Kirkinem nasvetu preko zime shranil svoje blago in svoj živež; Brdo z raz-

glednikom v višini 540 m, kamor drži še sedaj zgolj ona drvarska stezica, po kateri je stopal Odisej; šume, bogate z divjačino. Še več: izvohal je celo Kirko, božico samo. Kakih 20 km od Brda je ob vznožju gore Volkov v dolu San Benedetto stalo svetišče latinske boginje divjih zverin, Feronije, ki je načelovala osvobajanju in pred katero so oproščeni sužnji vstajali svobodni možje.

»K tej boginji, proti tej 'blaženi dolini' Sv. Benedikta so stopali Uliksovi drugovi, potem pa še junak sam. Med Kirko in Feronijo, med odisejskim besedilom in obredi tega italškega templja so številne sličnosti. Feronija, božanstvo gozdov, je kakor Kirka božanstvo z zverinami: kakor je za vojno (*bellum*) zaščitnica *Bell-ona*, kakor za jabolka (*pomum*) in drugo sadje *Pom-ona*, tako je za zverjad (*feri*) *Fer-onia*... Pretvorivši *Odissejeve* spremnike v živalske sužnje, jih Kirka osvobodí z istimi obredi in obrazci, kakršne rabi Feronija, osvoboditeljica človeških bitij, živečih na domu svojega gospodarja: da se otreso svoje živinske nesvojnosti, se *Odissejevi* družniki vzpno takisto pred boginjo. Pri Feroniji zahteva osvoboditev izgubo las: bodoči svobodnjak mora priti pred boginjo gol, do polti ostrižen, ut ego hodie raso capite calvus capiam pileum, pravi Plautus. Tudi Uliksovi pidači, čim se vzklonijo pred Kirko, izgubé svoje ščetine, preden postanejo mlajši, lepši in večji možje.«

Kirka pa ni umela le bajalne besede: poznala je tudi plovstveno vedo in je Ulikso nanačila najboljšo smer proti Itaki.

Neobična spretnost za Kirko! Kdo neki jo je pred 300 leti poučil o posebnostih, ki jih današnja Navodila naštevajo za to ožino?... Naši hidrografi niso prepisali odisejskega teksta, to je gotovo: po svoji šegi so vsekakor nekaj posneli po tem ali onem predniku, ki je dobil te podatke od srednjeveške brodarstvene knjige, morda dedinje kakega grško-rimskega 'stadiasma'. Ta je moral vsebovati nauke kake grške plovbe, o kateri klasično slovstvo ni očevalo niti najmanjšega spomina, a ki je bil zopet edinole prepis prvih feničanskih navtičnih Navodil.

Homer je bil torej učenec Feničanov in je prevedel njih knjige o brodarstvu. V njegovih verzih se zrcali stalno hrepenenje človeštva po neznanem, radi česar je obračalo vedno pozoren pogled proti morja širokim cestam. Za onega, ki zna čitati, vsebuje Odiseja zaupna poročila daljnih prednamcev. D. A.

DIJAŠKI ŠAH

(Urejuje Bogo Pleničar.)

II. Zaprte otvoritvene partije.

(Nadaljevanje.)

6. Nepravilne otvoritve.

Zaprte partije, ki se v prvi potezi prično drugače kakor d2—d4, imenujemo nepravilne otvoritvene igre. Ker se po tem načinu igre zelo redko odpirajo, naj omenim na kratko samo najzanimivejše.

- a) Angleška partija.
c2—c4 e7—e5
- b) Damski pešec proti kraljevemu pešču.
e2—e4 d7—d5
- c) Kraljevega tekača peščevega igra.
f2—f4 d7—d5
- d) Fromov gambit. (Imenovan po danskem mojstru S. Fromu.)
1.) f2—f4 e7—e5
2.) f4×e5 d7—d6
3.) e5×d6 Lf8×d6
- e) Zuckertortova otvoritev. (Nazvana tako po umrlem šah. mojstru Zuckertort-u.)
Sg1—f3 d7—d5
- f) Poljski gambit.
1.) d2—d4 d7—d5
2.) e2—e4 — — —
- (Nadaljevanje sledi.)

Šahovske novosti.

Na letošnjem božičnem turnirju v Hastingsu je na prvem mestu Capablanca, na drugem Slovenec dr. Milan Vidmar in na tretjem Maroczy. Dr. Vidmar se je že večkrat vrnil iz Hastingsa s krasnimi uspehi in nas je letos zopet prijetno iznenadil. Bomo videli kako bo v San-Remu.

Popravi! V 4. številki Mentorjevi trdim na str. 93 v opombi pod črto, da je bil v šolskem letu 1868/69 pisatelj Fr. Detela osmošolec in sošolec našega škofa dr. A. B. Jegliča. Naknadno sem se prepričal, da ta trditev ni točna. Detela in Jeglič sta sicer rojena istega leta, namreč l. 1850. (29. maja 1930 bo praznoval naš ljubljani vladika svojo osemdesetletnico), toda po študijah sta za dve leti naražen, ker je šel Jeglič v gimnazijo že z enajstimi leti (l. 1861.), dočim je bil Detela ob vstopu v gimnazijo (l. 1863.) star že skoro trinajst let. V šolskem letu 1868/69 je bil torej samo Jeglič osmošolec, ki je to leto tudi maturiral z odliko, dočim je bil Detela šele šestošolec. Pač pa sta oba sodelovala pri Domačih vajah. Detela je objavil v njih to leto duhovito humoresko »Lepa ideja v neumni odeji«.

I. Dolenc.

Prijatelj našega lista J. J. iz Münchena nam piše med drugim za božič sledeče: »Z veseljem zasledujem in opazujem razvoj šahovskega koticčka ter njegovo izpopolnjevanje. Žal, da ni odmeva med dijaki, ki bi ga sicer pričakoval. Gotovo ste tudi Vi tega mnenja, da bi bilo potrebno delati na to, da se zbudi med dijaštvom čimvečje zanimanje za šah s pedagoškega stališča!« — K tem vrsticam pripominjamo, da bo »Mentor« v bodoče še bolj delal propagando za šahovsko idejo med dijaštvom in upa, da bo morda nekoč tudi pri nas, analogno kakor v Rusiji, uveden šah v šole kot gimnastika duha. Šahovska igra ne nudi samo v obilni meri lepe in poštene zabave, ampak je ob enem globok študij. Zelo vpliva šah tudi na značaj igralcev, dela jih vztrajne, v vsakem oziru preudarne, pazljive, mirne in razsodne, pri tem pa odločne, neustrašne in junaške za življenje! Dolgočasen je šah samo za onega, ki igre ne pozna. Vživi se v šahovsko igro in odprl se ti bo nov svet najčudovitejše domišljije in ko boš igro končal, se ti bo zdelo, da si se prebudil iz lepih sanj!

9. partija.

(Iz 4. mojstrskega turnirja v Berlinu leta 1918., igrana ob priliki žive šahovske igre v Ljubljani 1. maja 1925.)

Beli: Rubinstein. Črni: dr. Vidmar.

1.) d2—d4	Sg8—f6
2.) c2—c4	e7—e5
3.) d4×e5	Sf6—g4
4.) Sg1—f3	Sb8—c6
5.) Lc1—f4	Lf8—b4+
6.) Sb1—c3	Dd8—e7
7.) Dd1—d5	Lb4×c3+
8.) b2×c3	De7—a3
9.) Ta1—c1	f7—f6
10.) e5×f6	Sg4×f6

11.) Dd5—d2	d7—d6
12.) e2—e3	o—o
13.) Sf3—d4	Sc6×d4
14.) c3×d4	Sf6—e4
15.) Dd2—c2	Da3—a5+
16.) Ke1—e2	Tf8×f4
17.) e3×f4	Lc8—f5
18.) Dc2—b2	Ta8—e8
19.) Ke2—f3	Se4—d2+
20.) Kf3—g3	Sd2—e4+
21.) Kg3—h4	Te8—e6
22.) Lf1—e2	Te6—h6+
23.) Le2—h5	Th6×h5+
24.) Kh4×h5	Lf5—g6+
25.) Kh5—g4	Da5—h5 šah mat.

Rešitev problema šte. 8.

Db1—b6 itd.

Pravilno so rešili Bogdan Pušenjak, stud. gymn., Maribor; Leopold Govekar, kaplan, Križe na Gor.; M. Lilija, Martinišče, Murska Sobota in J. J., München. Vsem onim, ki so pričeli rešitev z Se4—c5 sporočam, da črni lahko odgovori z e5—e4, radi česar je mat v drugi potezi nemogoč. Pri reševanju problemov je treba premisliti vse možne poteze črnega in ne samo ene, ki jo po Vašem mnenju mora napraviti.

Vsem prijateljem šahovske rubrike sporo-

ZA DOBRO VOLJO

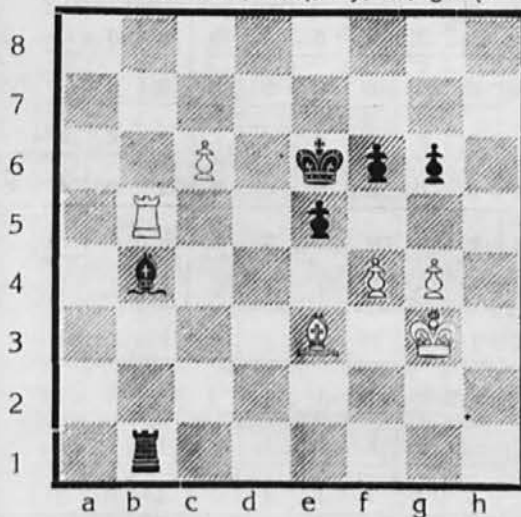
Najmlajši učitelj na zavodu: Prof. A. Z. (Matematika.) — Naris. 1928 Fr. Uršič.

čam, da je čas za rešitev nagradnega problema šte. 9 še do 15. februarja. Do sedaj smo prejeli okoli 20 rešitev in zaupati Vam morem, da je med temi tri četrtine pravih rešitev.

Problem šte. 10.

(Studija dr. Vidmarja ex 1914.)

Črni: Ke6, Tb1, Lb4, e5, f6, g6 (6 figur).

Beli Kg3, Tb5, Le3, c6, f4, g4 (6 figur).
Beli vleče in dobi.

Moj klobuk.

(Prosto po Prešernu.)

Klobuk moj bil je najden v dnu gnoja domačije, ko se je stepel z mano neki smrkolin, ga najde dekla, posuši ko solnce sije, obesi za strašilo ga vrabcem na kamin.

Težavna reč. Francek se pripravlja na spoved. Brska in išče nekaj po žepih, pa se začne bridko jokati.

»Kaj pa ti je?« ga vpraša mamica.

Francek ves v joku: »Vse grehe sem imel napisane na lističih, sedaj sem pa en smrtni greh izgubil.«

Na slavnostnem obedu. O raztresenih profesorjih kroži mnogo zabavnih zgodbic. Tudi naslednja, ki se je baje zgodila nekje na Švedskem, ni slaba, naj bo že resnična ali ne: Pri nekem slavnostnem obedu so dali na mizo, kakor je tam v navadi, vse mogoče poslastice, sirovo maslo in kruh. Profesor je segel najprej po maslu, a je v svoji zamišljenosti pozabil na kruh, ter si je namazal maslo kar na plosko dlan leve roke. Profesorjev sosed pri mizi, videč to početje, je opozoril učenjaka, da si je nadeval masla na kaj malo primeren »kruh«. Profesor pa, še vedno ves zamišljen, se je hotel za to pozornost zahvaliti. Hitro je dvignil z maslom namazano levico in potrepil ljubeznivega, v svetločrn frak oblečenega soseda po rami, rekoč: »Hvala lepa, dragi gospod, za vašo uslužnost.«

KNJIGARNA NOVA ZALOŽBA

Trgovina s pisarniškimi
potrebščinami

r. z. z o. z.

v Ljubljani, na Kongresnem trgu

priporoča dijakom in njih staršem bogato izbiro vsakršnih šolskih in pisarniških potrebščin, vse knjige za šole, zvezke, pisalno in risalno orodje, barve, papir za risanje in za načrte itd.

Kdor kupi za 100 Din, dobi na izbiro: Podobe iz sanj (Cankar), ali dramo Kasijo (Majcen), ali pesmi Tristia ex Siberia (Mole) kot dar. — Pri Novi Založbi je izšla Literarna veda (dr. Keleminova).

LJUDSKA POSOJILNICA

reg. zadruga z neomej. zavezo.

v LJUBLJANI

obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri, vezane vloge po dogovoru ter brez vsakega odbitka.

Tudi rentni davek plačuje posojilnica sama.

Svoje prostore ima tik za frančiškansko cerkvijo, v lastni palači, zidani še pred vojno iz lastnih sredstev. Poleg jamstva, ki ga nudi lastna palača, veleposestvo in drugo lastno premoženje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot zadrugi z neomejenim jamstvom, za vloge vsi člani s svojim premoženjem, ki presega večkratno vrednost vseh vlog.

Hranilne vloge znašajo nad
160 milijonov Din.

Trgovske knjige in šolski zvezki.

Vedno v zalogi:

glavne knjige, ameriškanski journali, štrace, spominske knjige, bloki, mape i. t. d.

Na debelo! Na drobno!

ANT. JANEŽIČ

LJUBLJANA

Florijanska ul. št. 14

Knjigoveznica, industrija šolskih zvezkov in trgovskih knjig.

TISKARNA SLOVENIJA

DRUŽBA Z OMEJ. ZAVEZO

v LJUBLJANI

WOLFOVA ULICA ŠT. 1

IZVRŠUJE VSA V
TISKAR. STROKO
SPADAJOČA DELA
PO ZMERNIH CENAH

ČASOPISI, KNJIGE,
BROŠURE, VABILA,
PLAKATE ITD. ITD.

USTANOVLJENA LETA 1889.

Telefon šte. 16.

Poštni ček. 10.533.

**Stanje vložnega denarja nad 300 milijonov
dinarjev (1 milijarda in 200 milijonov kron).**

**MESTNA
HRANILNICA LJUBLJANSKA
(GRADSKA ŠTEDIONICA)**

**LJUBLJANA
PREŠERNOVA ULICA**

sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun,
in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje
zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu
najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,

tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči
zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljub-
ljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega
nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi
cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki

nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar
tu popolnoma varen.